

בס"ד

מרחשון תשפ"ז
מפטיר ר'ני עקרה (ישעיה נד)

פרשת נח

עלון חידושי תורה ופרפראות על **פרשת השבוע** בענייני דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
בפרשת נח 153 פסוקים = **בני האלהים**

וַיֵּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ. (ו ב)

האדם שהוא נח במידותיו ודיבורו עם הבריות, הנה בזה יהיה לו חן בעיני הבריות הרבה שהכל יהיו אוהבים אותו. נמצא שהתולדה והפרי הנמשך מן הנח הוא החן, וזהו שאמר **אלה תולדות נח**, רוצה לומר מי שהוא טבעו נח עם הבריות, נח אותיות חן, שיהיה לו חן וחסד בעיני הבריות. (אדרת אליהו) **נח שבת בגימטריא לשם שמים**. (760) (אהבת ישראל) **נח איש צדיק שיתן חסד** זכה לתקן מדת יסוד. (צמח צדיק)

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח. (ו ט)

שאלה – כתיב **את האלהים התהלך נח** וכתוב **נח איש צדיק**. מהי ההדגשה שהיה גם **תמים**. מה ההבדל ביניהם. ולמה כתוב שהיה **איש**.
תשובה – **צדיק** הכוונה בין אדם למקום ורשע הוא להיפך. אבל **צדיק תמים** משמע שהוא צדיק גם בין אדם לחבירו וסיפר הכתוב דנח היה **צדיק תמים** שנגמר צדקו בכל הדורות שעברו עליו כי גם היה טוב עם אנשי דורותיו. ולא שהיה טוב המזג בטבעו וא"כ אע"ג שמכ"מ ראוי היה לקבל שכרו בעוה"ז. מכ"מ אינו אלא להגן עליו בדרך הטבע. אבל לא במקום סכנה ושיש ריתחא בעולם כמו בשעת המבול. אבל נח היה טוב לבריות בהתגברות על טבעו ורק לשם ה' שידע כי כך הוא רצונו יתברר ומש"ה כדאי היה להיות ניצול בהשגחה פרטית אפילו בעת השטף. (העמק דבר)
א"נ נוסף על היותו **צדיק** סתם. הגיעה דרגתו אף יותר מכך וזכה להיקרא **תמים**. דאמרו ז"ל (מגילה כט.) אמר רב **איש**: שמע מינה האי מאן דיהיר בעל מום הוא. התמימות הדרושה לצדיק היא כדי שלא יהיה ח"ו בגדר בעל מום מחמת הגאווה. נח אע"פ שכבר כינה אותו הקב"ה **צדיק** עם כל זאת עדיין נשאר **תמים** ממום הגאווה. (בא"ח דרושים) הטעם שכתוב **איש** לומר שהיה מעורב עם הבריות ועם כל זה נשאר **צדיק תמים**.

ויאמר א-להים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ. (ו יג)

שאלה – מהו לשון **קץ** שיש פה. ולא שייד **קץ** אלא בדבר הקצוב מתחלה. לכתוב ויהי מקץ שנתיים ימים. פרש"י - פתגמו "מסוף", וכל לשון "קץ" סוף הוא. {ועוד מאי דכתיב **מפניהם**. הול"ל מהם. ומאי והנני משחיתם את הארץ היה צ"ל **והנני משחיתם**. וידוע שהוא מן הארץ.

תשובה – שנינו (אבות פ"ה מ"ה) עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארץ אפים לפניו: שכל הדורות היו מכעיסיו ובאיו. עד שהביא עליהם את מי המבול. איוב אמר (איוב כד כ) **ישפחהו רחם מתקן רמה עוד לא יזכר ותשבר פניו עולה**. פרש"י - בשנה אחת נעקרו ועל ארכא שניתן להם מתחילה היה איוב קובל שהרבה מתו ולא ראו פורענות זה. איוב היה קורא תיגר על אותם שמתו בשלוה תוך עשרה דורות ולא ראו פורענות של כלום, ורק הדור האחרון סבלו עוונות כולם. אמנם התירוץ לזה הוא שכשנגזרה הגזרה של המבול על הדור האחרון נמחו גם המתים שכבר מתו, ובוודאי שהביא עליהם עונש אחר מיתתם כאילו היו בחיים. כי איז מעצור לה' להיפרע מן הרשעים בין בחייהם בין במותם, ואמרו ז"ל (יבמות סג:) **בעון חיים** – מתים מתחטטין שנאמר (שם"א יב) **והיתה יד י-היה בכם ובאבותיכם**. פירש הרד"ק דהיינו המתים שהיו ממרים. וזהו שכתוב **קץ כל בשר בא לפני**, כי הקצבה של אריכות אפים שלי הוא עד עשרה דורות, וכבר הגיעו עשרה דורות, לפי שאין אלו שבדורך לבד רשעים אלא **מלאה הארץ חמס** כבר **מפניהם**, לשון קודם, כלומר מקודם של אלו **מלאה הארץ חמס**. (צמח דוד)
חמס בגימטריא **מי נח** ובגימטריא **גיהנם** (108), כלומר שהרתיח כל טיפה וטיפה לתוך גיהנם. (הרא"ש)

ואתה קח לך מקל מאכל אשר יאכל ואספת אליה ויהיה לך ולחם לאכלה. (ו כא)

שאלה – כתיב **קח לך מקל מאכל** ולכאורה **אשר יאכל** הוא מיותר. דאם הוא **לך מאכל** הוא ראוי להיכלל.

תשובה – אמרו ז"ל (חולין ככט:) לענין קבלת טומאת אוכלים אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים – קרוי אוכל. אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים – איז קרוי אוכל. ורק לבהמת הפקר מותר דלא נהנה ולא מידי רק הכא מזונתו עליו שחייבים לזונם. ולכן בעי דווקא **מאכל אשר יאכל** שתוכל להאכילו **לא איסור הנאה**. (משר חכמה) **א"נ קח לך כלומר לך למאכל הוא מאכל אדם**. ואשר יאכל גם כן ליתר בעלי חיים ובזכות מה שאשר יאכל לבעלי חיים שואספת אליה. שאתה משתדל עליהם. תזכה גם אתה שיתקיים זה וזה. באופן שיהיה **לך ולחם לאכלה**. שגם מאכלך יתקיים. (אלישי) **לך** משמע משלך לא משל אחרים. כדרך ולקחתם **לכם** משלכם הנאמר בד' מינים. כדי שלא יחשוב נח הרי היום או מחר ימותו כולם וממונם כלה סד"א שמותר ליקח משלהם **לך קח לך משלך** דווקא. להגדיל הנס אע"פ שכפי הטבע לא יספיק כי אם לך לבד שהרי ודאי לא היה לנח מותרות, מ"מ על צד הנס ישלח ה' את הכרקה באסמיה ויהיה **לך ולחם לאכלה**. (כלי יקר)

מה הטעם שנוהגים לאכול דגים בשבת קודש.

לפי שבמעשה בראשית נאמרו ג' ברכות ג' ימים זה אחר זה. ביום ה' ברכה לדגים ויברך אתם א-להים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים בימים והעוף ירב פארץ. ביום ו' ברכה לאדם ויברך אתם א-להים ויאמר להם א-להים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה. ביום ז' ברכה לשבת ויברך א-להים את יום השביעי ויקדש אתו. הנה בששת ימי המעשה יש ל"ט מלאכות, אשר נתהוו בעולם על ידי ל"ט קללות שנתקללו על ידי חטא אדם הראשון בפיתוי הנחש הקדמוני. כדאמרין (תק"ו"ז פה.) ארבעים מלאכות חסר נח אינו לקבל ארבעים מלקיות חסר נח בשבת. ואינו עושה דלקה אדם ועושה לחוה ועושה לנחש ותשעה לארעא. ובגין דא אמרו מארי מתניתין איז לוקין בשבת. דאליו מלאכות אינו חשיבין לישראל לקבל מלקיות. **ביום השבת** אנו מצווים לשבות מן ל"ט מלאכות. והוא יום ברכה. על כן האדם הישראלי המבורך. האוכל דגים המבורכים. לכבוד יום השבת המבורך. הנה הוא ברכה משולשת. **והחוט המושלש לא במהרה ינתק** (קהלת ד יב). וסימנך **בנאות דשא ירביצני** (תהלים כג ב) **דשא** ראשי תיבות **דגים שבת אדם**. (בני יששכר אדר מאמר ד אות ב)

כתב הכף החיים - גם בכל שלש סעודות צריך לאכול דגים כמו שכתב הבאר היטב סימן רמ"ב ס"ק א'. ובספר גדי מקולס כתב. דמי שאינו אוכל דגים בשבת הוא בא בגלגול. וכתב בספר מחזיק ברכה סימן רע"א משם רש"ל. דטפי עדיף לאכול דגים בסעודה שניה ביום ולא בלילה להורות דכבוד יום עדיף. והזריז במצוות כה יעשה. דישלש הדגים דיהיה לכל סעודה. (כף החיים סימן לו נז)

בגמרא (שבת קיח :) כל המענג את השבת נותניו לו משאלות לבו. שנאמר (תהלים לו:) והתענג על י-הוה ויתן לך משאלת לבך. פשהוא אומר (ישעיה נח) **וקראת לשבת ענג** – הני אומר זה עונג שבת. במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדיו ודגים גדולים וראשי שומין.

כתב בספר אור הישר מצוה גדולה הוא לקנות דגים לכבוד שבת לכל ג' סעודות בפרט בסעודה שלישית וראיתי שאין לאכול דג בחול באומרו אין בחול כח להעלות הניצוצות רק הכל בזכות שבת. **בספר דברי אמת** (מסות) כתב דבשבת מצוה לאכול דווקא דגים גדולים. כי דג מרמז לעולם היותר גבוה שהוא העינא פקיהא עינא דלא ניים ונטיר תדירא כמו דכתיב (תהלים קכא) **הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל**. (טעמי המנהגים ש"ה) **מה הטעם שאמרו רז"ל 'כל המענג את השבת. נותניו לו משאלות לבו'**. לפי שהיא מדה כנגד מדה דשומר שבת במעשה ודבור אין נחשב בזה מענג את השבת. כי בזה האדם חייב מו' הדיו ואין עונג אלא במותרות. לכן **השומר שבת גם בהרהור זה נקרא מענג שבת**. דהרהור אינו אסור מן הדיו ואין עונג אלא במותרות. ולכן מדה כנגד מדה נותניו לו משאלות לבו. דשמירתו בהרהור הוא בלב. (בו יהודע - שבת קיח):

כתב רבי יעקב רקה - רמזו ז"ל. 'כל האוכל דג ביום דג ניצול מדג'. כי יום ד"ג היינו שבת. כי ד"ג עולה ז'. ניצול מד"ג. מדיו גהינם. (שולחן לחם הפנים רמב) כתיב (זכב) **כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מפל אשר בחרבה מתו**. אמר רב חסדא: בדור המבול לא נגזרה גזרה על דגים שבים. שנאמר: "מפל אשר בחרבה מתו" - ולא דגים שבים. (סנהדרין קח. זבחים קיג): כי לא נגזרה גזירה על הדגים שבים. כי אינם עם בני אדם ביבשה. גם לא השחיתו את דרכם על דעת חז"ל. (מחזקי יהודה קרני אור זבחים שם) דדגים אינו נזקקין לשאינן מינן. (תורה תמימה) פי' השחית כל בשר אבל לא דגים, לפיכך לא נגזרה גזירה על הדגים שבים. היינו דכתיב **מפל אשר בחרבה מתו**. (החזקוני)

טעם נוסף - כדי להורות שאין אש גיהנם שולט בשבת כמו"כ הדגים לא שלט בהם אש הפורענות של המבול שנדונו ברותחין. (בו יהודע שם) **ובכל דגי הים בידכם נתנו**. (ט ב) **נתנו** בגימטריא **לוייתו** (506) רמז שעתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לוויתן ובב"ב עה). (שפתי כהו) הטעם שקוראים לה **סעודת לוויתן**. כי סעודה היא אותיות 'סוד ע"ה' ראשי תיבות ע"ץ הסיים א"ש ב"תוך ה"גן (בראשית ב, ט) כי באכילה זו ישיגו סוד ע"ץ החיים אשר בתוך הגן אשר לא זכה אליו אדם הראשון. (בו יהודע - בב"ב עה).

והבאים זכר ונקבה מפל בשר באו כאשר צוה אתו א-להים ויסגר י-הוה בעדו. (ז טז) **מדרש פליאה** - ואף תיבתו של נח במידת הרחמים ומדת הדיו נעשית. צא ולמד ממדותיה. והוא תמוה.

הביאור בזה - ידוע דשם י"ה לכדו הוא בחינת דיו. והשם בשלימות כשיתחברו י"ה ו"ה הוא רחמים, וזהו **ניסגר י-הוה** רוצה לומר נסגר ונתחבר שם השם י"ה ו"ה **בעדו** רוצה לומר בשבילו. כדי שיהיה לו רחמים וינצל.

א"נ על דרך שכתב 'מגלה עמוקות', שהתיבה היתה אורכה ש' ורחבה נ' וקומתה ל'. סה"כ ש"ף כמספר שם 'הוי-ה' ושם 'אדנ-י' בהכאה כזה: יו"ד פעם א'. ה' פעם ד'. ו' פעם נ'. ה' פעם יו"ד. סך הכל גימטריא ש'ף. פעולת 'הכאה' פירושה הכפלת האותיות המקבילות של שני השמות זו בזו (האות הראשונה של הוי-ה כפול האות הראשונה של אדנ-י. השנייה כפול השנייה. וכו' הלאה) $10 + 20 + 300 + 50 = 380$ בגימטריא ש'ף, ועם הכולל וד' אותיות בגימטריא 'שכינה'. ע"כ. **ניסגר י-הוה בעדו** רוצה לומר נתחבר שם 'הוי-ה' ושם 'אדנ-י' בהכאה כנוכח. (אדרת אליהו)

וישלח את הערב ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ. (ח ז) **שאלה** - למה שלח שני עופות הללו דווקא עורב ויונה, והלא יש הרבה עופות שפורחים טוב יותר מהם. **ועוד קשה** מנין היה רשות לנח להוציאם מן התיבה לפני זמן היציאה לכולם בדבר ה'.

תשובה - עורב ויונה הללו לא היו מן הזוגות שנכנסו להתיבות זרע בדבר ה'. אלא בשביל שהיה נח לפני מי המבול כאחד מן השרים שמנהגם היה גם אז לגדל עורבים ויונים (כדאיא שבת קכח). ונכנסו גם המה לתיבה במאמר ה' **בא אתה וכל ביתך אל התיבה**. והיה מנהג העורב הגדל בבית שלא לשלחו במרחקים. משא"כ יונה זה דרכו להתלמד לכך לשאת מכתבים למרחוק ולהביא בחזרה איזה דבר בפיה. ע"כ כששלח נח את העורב ובראותו מים סביב התיבה לא הלך למרחוק אלא יצא ושוב כמה פעמים סמוך לתיבה. משא"כ היונה המלומדת להביא דבר שליחות גם מרחוק כתיב בה **וישלח את היונה מאתו** דמשמעו שתתרחק מחברתו כי תעוף גם למרחוק. (העמק דבר)

שאלה - איך שלח יונה את העורב והיונה **לראות הקלו המים** מאחר ולא היה אורה בעולם שהרי לא שמשו המזלות היינו חמה לבנה וכוכבים. **תשובה** - אע"ג שלא שמשו המזלות מכל מקום היה אור וראיה לדבר (ח ה) **נראו ראשי הקרים**. ובמדרש (ב"ר לג ד) איתא ששימשו אלא שלא היה רישומן ניכר. (החזקוני)

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. וישת מו' היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. (ט כ-כא) **שאלה** - כיצד שתה נח מהיין ולא עבר על אסור ערלה. כתיב (ז ב) **מפל הבהמה הטהורה** פרש"י - העתידה להיות טהורה לישראל. למדנו שלמד נח תורה. וכו' בירושלמי - ר' אבא בריה דרבי פפי ר' יהושע דסיכניו בשם ר' לוי הגה נח תורה מתוך תורה, אמר: כבר נאמר לי **כִּנְיָק עֶשֶׂב נְתַתִּי לָכֶם אֵת כָּל** לאיזה דבר ריבה הכתוב בטהורין? לקרבנות. (מגילה א יא)

תשובה - איתא במדרש (תנחומא נח כ) אמר ר' חייא בר אבא בו ביום שנטעה. בו ביום הפריחה. בו ביום עשתה פרי. בו ביום קטפה ובצרה ודרכה ושתה. שנאמר (ט כא) **וישת מו' היין וישכר ויתגל בתוך אהלה**. (וכו במד"ר לו ד) אם כן מעשה ניסים הוא ואינו חייב בערלה.

א"נ שנינו (ערלה ל ב) הנוטע לרבים. חיב. רבי יהודה פוטר. נח נטע לרבים וסבר כרבי יהודה שפטור. (מהרי"ל דסקי) **א"נ** לפי שהכניס הזמורות לתיבה עם גוש עפר שיכול להתקיים בו ובאופן כזה אינו צריך למנות משעת הנטיעה השנייה.

א"נ סבר דזיעא בעלמא הוא ופטור מערלה כמו שמצינו לאדם הראשון שטעה בזה. כדאיא במדרש (ב"ר פ"ט) רבי יהודה בר אילעאי אמר: ענבים היו. דכתיב (דברים לב) **ענבמו ענבי ריש אשכלת מורדת למו**. אותו האשכולות הביאו מרורות לעולם. סחטה ענבים ונתנה לו. (טעמא דקרא) **עוד י"ל** דס"ל בכרם רבעי שאין ערלה נוהגת אלא בכרם שלם אבל באילו אחד אינו נוהג. (מעדני אשר ע"פ רש"י סוטה ג):

עוד י"ל כתיב (ח ד) **ותנח התיבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט**. תרגום יונתן - ונחת תיבותא פירחא שביעאה הוא ירחא דניסן בשבסרי יומין לירחא על טוורי דקדרון שום טוורא חד קרדניא ושום טוורא חד ארמיניא ותמו מתבניא קרתא דארמיניא פארעא מדינחא. כתב המלבי"ם - אחר שעמדה התיבה על הר קטו סמוך לבבל ששם הארץ שפלה. ובמדרש (ילקוט"ש) - והיה המו מבקש קורה של חמשים אמה ולא מצאה אלא קורה שהיתה בביתו. שהיה בנו פרשנדא הגמון בקדרוניא. ונטל נסר אחד מתבתו של נח. שעשה הקודש ברוח הוא זכרון לעולם שיעזרו דורות עולם שיקביא מפול לעולם. ואם כן הנטיעה היתה במקום בו נחה התיבה בחו"ל לפיכך אין נוהג בה ערלה. (מילי דאבות אות ל"ו)

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. (יא א) פרש"י - לשון הקודש. תרגום יונתן - בלישון קודשא הו' ממלליו דאתבריא ביה עלמא מן שרונא. **שאלה** - והא לעיל כתיב (י כ) אלה בני חם למשפחתם **ללשונות** בארצותם בגויהם. משמע שהיו חלוקים בלשונם והיו להם כמה לשונות.

תשובה - שפה אחת ופה אחד היה לכולם. שכולם היו יודעים שבעים לשון. (מושב זקנים) עד דור ההפלה אע"פ שלשון הקודש היה לשון כללי לכל העולם בכל זאת היו לשונות מיוחדות קבועות לכל אומה ואומה. וכמו שנמצא דוגמא לזה בזה"ז. שלשון המדינה שומעים כל בני המדינה. ולכך זה כל אומה שבמדינה יש לה לשון קבוע לעצמה. ואך כשהחלו לעסוק בבנין והיו צריכים שייבנו איש את לשון אחיו בכל העולם הסכימו ביניהם שיהיו מדברים רק בלה"ק שכל העולם היו שומעים אותו. ועניו בלבול הלשונות היה שהשכיח הקב"ה מהם את לשון הקודש ושבה כל אומה לדבר בשפתה המיוחדת לה. וממילא לא שמעו איש את שפת רעהו. ולכן חדלו לבנות מה שהתחילו. (תורה תמימה)

א"נ כוונת הכתוב לומר שהיו שווים זה לזה באופן הוצאת הקולות על ידי כלי הדיבור. (אברבנאל)

וימת הרע על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור פשדים. (יא כח) פרש"י - ומדרש אגדה (בראשית רבה לח.ג): יש אומרים שעל ידי אביו מת. שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שפתת את צלמיו. והשליכו לכבשו האש. והרו יושב ואומר בלבו: אם אברם נוצח אני משלו. ואם נמרוד נוצח אני משלו. וכשנצל אברם אמרו לו להרו: משל מי אתה? אמר להם הרע: משל אברם אני! השליכוהו לכבשו האש ונשרת. וזהו 'אור פשדים'.

שאלה - למה לא פרסמה התורה את קידוש השם שמסר אברהם אבינו את עצמו באור פשדים וניצל. כדכתיב בדניאל (פרק ג) אמר נבוכדנצר ברוח אלהיהם של שדרה. מישך ועבד נגו, אֲשֶׁר שָׁלַח מִלְּאָכֹוּ הַנְּחִיל אֶת עֶבְדִּי אֲשֶׁר פָּטָחוּ עָלָיו. ודבר המלך שגו ונתנו את גופם, שלא יעבדו ולא יסגדו לכל אלוה. אלא לאלהיהם.

תשובה - לא רצתה התורה לכתוב מעשה אברהם אבינו שלא ילמדו ממנו הדורות אחריו לעשות כמעשהו. שהלך בבחירתו וכתת כל הצלמים, ומי הכריחו לזה. אבל דניאל היה מוכרח לקדש השם. ומה שעשה אברהם אבינו היה הוראת שעה, כי הדור היה צריך לכך. (אוצרות השל"ה)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל